

LUND UNIVERSITY

Dendrokronologisk analys av Kumlabby kyrka på Visingsö

Linderson, Hans

2016

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Linderson, H. (2016). *Dendrokronologisk analys av Kumlabby kyrka på Visingsö*. (Dendrorapporter i Lund; Vol. 2016:21). Lund University.

Total number of authors:

1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

30 maj 2016

Nationella Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, rapport nr 2016:21
Hans Linderson
DENDROKRONOLOGISK ANALYS AV KUMLABY KYRKA PÅVISINGSÖ

Uppdragsgivare: Gränna-Visingsö pastorat, BRAHEGATAN 24, 56332 GRÄNNA.

Referens kamrer Bertil Badman

Område: Visingsö, **Prov nr:** 64281-64291 **Antal såg+borrprov:** 3+8

Dendrokronologiskt objekt: Långhusets och korets takstolar samt tornet.

Dendrokronologiskt och vedanatometiskt resultat:

Dendro Id	Prov-beskrivning	Trädslag	Antal år; antal radier annan än 1	Splint (Sp) Bark (B) Vank. (W)	Datering av yttersta årsring i provet	Beräknat Fällningsår E efter V vinterhalvåret (mest sannolikt)	Trädets egenålder ±20 år uppskattning. Datering med en mer vågad precision
281=1	Långhus 6-9						
282=2	Kor 10-11						
osv	takstolnr fr väst						
	Torn 1-5 fr öst						
64281	Golvbj vån 2, 2:a	Tall	71	Sp 48 ej W	1254	1254-1284	110, 1265 ± 10
64282	Golvbj vån 2, 3:e	Tall	73+6	Sp 40 ej W	1236+6	1247-1277	160, 1260 ± 10
64283	Klockbj, 2:a	Tall	127	Sp 54, W	1274	V 1274/75	160;
64284	Lösfynd klockvån	Tall	102;2	Sp 54 ej W	1567	1575-1585	130; 1201 ± 15
64285	Lösfynd klockvån	Tall	108;8	Sp 75 nära W	1575	1575-1585	130; V 1575/76
64286	Bindbjälke 7	Tall	86	Sp 32, ej W	(1137)	-	150;(1150-1180)
64287	Bindbjälke 8	Tall	84	Sp 4 ej W	1104	1145-1175	160, 1150±5
64288	Bindbjälke 13	Tall	84	Sp 10, ej W	1106	1141-1171	160; 1150±5
64289	Lösfynd, plankor med spår	Tall	71;2	Sp 47, W	1724	V 1724/25	90;
64290	Bindbjälke 3	Tall	111+3	Sp 10, ej W	1102	1142-1172	190; 1150 ± 5
64291	Bindbjälke	Tall	94	Sp 12, ej W	1117	1140-1180	170; 1150 ± 5

Resultatuppgifter inom parentes är inte helt säkra uppgifter

Nedan i texten benämns prov 64281 som 1, prov 64282 som 2 och så vidare, i enlighet med fältanteckningarna.

Kommentarer till det dendrokronologiska resultatet

Proveniensbestämningen är inte lika exakt som dateringarna vid dendrokronologisk analys, man bör lägga en gråskala på några mil för angivna gränser nedan. Till exempel så saknar vi (måhända tills idag) tall-kronologier från Visingsö. Det går alltså inte att utesluta att virket är hämtat från ön, kan förefalla märkligt med dagens landskapsbild.

Takstolsvirke, långhus, prov 6-8 (ej 9) och kor, prov 10-11

Fem prov och ett prov med lägre säkerhet, prov 6, 7, 8, 10 och 11, dateras. Det beräknade fällningsåret bygger på bedömningen av hur många årsringar som har skratts bort av timmermännen på sin tid. Därför används en så kallad splintstatistik. För denna typ av virke bedöms den vara 60 ± 15 år. Prov 11 uppvisar reaktionsved så att statistiken har breddats något för detta prov. Min bedömning är att 95 procent av denna virkestyp innehåller 45-75 årsringar i splinten.

Av detta kan man utläsa, om virket är avverkat relativt samtidigt, så har detta skett någon gång under åren **1145-1171**. Med en mer vågad tillämpning av splintstatistiken är virket avverkat år **1145-1155**. Proveniensen är **Västergötland**, bäst korrelerar dendromaterialet från Marka och Gökhemskyrkor. Prov 7, 8, 10 och 11 är hämtade från ett gemensamt område. Prov 6 har en oklar källort, möjligen samma men med udda ståndortsförhållande.

På grund av det välskrädda virket går det inte att skilja långhuset och koret åt med avseende på tidsmässig byggnadsordning.

Prov 9 är ett lösfynd från en profilerad plank och dateras till **vinterhalvåret 1724/25** med Götaland-proveniensen.

Tornet, golvbjälkar våning två prov 1-2 och takbjälke från klockvåning prov 3

Prov 3 dateras till **vinterhalvåret 1274/75**. De övriga provens dateringsresultat täcker denna tid. De kan därför vara avverkade samtidigt. Möjligen är det mer troligt att virket till golvbjälkarna avverkade uppemot tio år tidigare. Proveniensen är **Östergötland**.

Prov 4 och 5 är lösfynd med ålderdomlig karaktär dessa daterades till år 1575-1585 och är tagna ur ett gemensamt träd från centrala- östra Götaland eller centrala- östra Svealand.

Beskrivning av tabellen ovan

”Dendroidentitetsnummer”, är en unik identitet för varje prov hanterade på laboratoriet.

”Antal år”, årsringar som är analyserade i vissa fall har det inte varit möjligt att mäta årsringsbredden, då har årsringarna räknats, vilket har markerats med ”+n”.

I samma kolumn förekommer någon gång noteringen ”ew” eller ”lw” dessa termer härrör från engelskans early wood (vårved) och late wood (sommarved) och beskriver graden av den yngsta/sista årsringens utveckling. Detta indikerar att virket är avverkat på sommaren.

”splint, vankant, bark” indikerar hur många årsringar som saknas i provet. Förutsatt att provet går att datera och man har vankant eller bark i provet så får man en årsexakt datering (extrema undantag finns). ”nära vankant” uppges när det finns indikationer om detta, till exempel i fältanteckningar eller om en sågskiva följer en naturlig kurvatur i rundvirket. Om vankant (den rundade avslutningen av virket där barken har försvunnit) saknas och splinten syns kan man beräkna fällningsåret med hjälp av splintstatistiken för olika trädslag och förhållanden. Vanligtvis används 17 ± 7 år på ek och en mer varierad bild på tall med en maximal variation på ± 20 år. Saknas splinten (”ej sp”) anges en så kallad ”efterdatering” (*terminus post quem*). Virket får då en äldsta möjliga datering. Teoretiskt kan virket vara hur ungt som helst men mer troligt handlar det om upptill några tiotal år senare avverkning än angivna efterdatering. Detta diskuteras vanligtvis i rapporten.

”Datering av yttersta årsring i provet”, är alltid årsexakt vid en datering. Om provet inte kan korsdateras med en daterad dendrokronologisk serie anges ”ej datering”. Detta uppträder oftast vid ett litet årsringsantal (unga/snabbvuxna/kraftigt nedbrutna träd), udda trädslag (i Sverige är ek och tall bäst), för få prover från den undersökta konstruktionen, störd tillväxt etc.

”Beräknat fällningsår” här görs en beräkning utifrån dateringen av den yttersta årsringen i provet och hur många årsringar som beräknas saknas i provet. Felmarginalen som anges täcker mer än 95 procent av proverna. Finns barken eller vankanten kvar på provet ges dateringen påföljande vinterhalvår om inga andra noteringar har gjorts. Vinterhalvåret avser trädets viloperiod så att ingen årsringsbildning sker i stamvirket, viloperioden påbörjas normalt i augusti och pågår till maj söder om Norrlandsgränsen (ungefär Dalälven). Stamvirkets viloperiod blir succesivt längre mot fjällens trädgräns.

I kolumnen längst till höger har trädets totala egenålder uppskattats samt datering med smalare felmarginal jämför texter ovan om splintstatistik.

Faktura framställs senare av Lunds Universitet.
Mätresultaten kommer att bevaras på laboratoriet och utnyttjas i universitetets forskning.
Proverna kommer att ingå i RAÄ´s arkiv och förvaltas av laboratoriet.
Rapporter och andra skrifter angående de dendrokronologiska resultaten tas tacksamt emot.
Med hälsning och önskan om fortsatt samarbete.

Hans Linderson, Laboratorieföreståndare
Lunds Universitet
Laboratoriet för Vedanatomi och Dendrokronologi, Sölvegatan 12, 223 62 Lund
E-post: Hans.Linderson@geol.lu.se
Tel: 046-2227891 (mobil)